

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

FACULTATEA DE LITERE

ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE

**Proză folclorică și substrat etnografic în tradiția culturală a
germanilor din România**

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Andrei Corbea-Hoișie

Doctorand:

Constantin Iustinian C. David

Iași, 2025

Școala Doctorală de Studii Filologice

ANUNȚ

La data de 02.10.2025, ora 12:00, în sala “Vespasian Pella” domnul David Constantin Iustinian va susține, în ședință publică, teza de doctorat cu titlul “**Proză folclorică și substrat etnografic în tradiția culturală a germanilor din România**”, în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul Filologie.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte prof. univ. dr. Antonio Mihail Patraș, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conducător de doctorat prof. univ. dr. Andrei Corbea Hoișie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Referenți

prof. univ. dr. Otilia Hedeșan, Universitatea de Vest din Timișoara

prof. univ. dr. Doris Sava, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

c.s. II dr. Ioana-Otilia Baskerville, Institutul de Filologie „Al. Philippide”, Filiala Academiei Române

Teza poate fi consultată la Biblioteca Facultății de Litere

Vă invităm să participați la ședința de susținere a tezei.

Data afișării:

Teza de doctorat *“Proză folclorică și substrat etnografic în tradiția culturală a germanilor din România”* adoptă o abordare interdisciplinară, pendulând între domeniile de cercetare ale literaturii populare și ale etnografiei, pentru a putea identifica un substrat etnografic în proza populară. Tematica tezei este axată pe obiceiurile din cadrul sărbătorilor din timpul anului, urmărind atât literatura de specialitate, cât și reprezentările literare ale acestora în proza populară culeasă de către vorbitorii nativi de germană din actualul spațiu românesc de la propriile comunități.

Necesitatea unei astfel de cercetări derivă din faptul că toate comunitățile de vorbitori nativi de limbă germană din România se confruntă în prezent fie cu problema dispariției, fie cu o scădere constantă a numărului de oameni. Memoria tradițiilor și culturii lor poate să rămână însă vie prin intermediul patrimoniului cultural material și imaterial adunat de-a lungul timpului. Un element important al patrimoniului cultural imaterial este reprezentat de obiceiurile unei comunități, care sunt transmise din generație în generație, fapt ce le face vulnerabile în fața schimbărilor din mediul exterior.

Numărul în scădere al etnicilor germani din actualul spațiu românesc reprezintă un aspect îngrijorător cu privire la păstrarea culturii acestor comunități. Din acest motiv este necesară documentarea, promovarea și conservarea atât a culturii lor materiale, cât și a celei spirituale, pentru ca ele să nu fie uitate. Prezentul studiu contribuie la documentarea și conservarea obiceiurilor din cadrul sărbătorilor de-a lungul anului a germanilor din actualul stat român, prezentând atât obiceiurile ce apar în literatura de specialitate din țară și din spațiul german, cât și reprezentările literare ale acestora în proza populară analizată.

Lucrarea de față pleacă de la ipoteza că literatura populară poate fi privită ca o sursă de reprezentări literare ale obiceiurilor comunităților de etnici germani. Scopul lucrării este de a sublinia diversitatea culturală a diferitelor comunități de germani din România cu ajutorul literaturii de specialitate din spațiul german și cel român, precum și a prozei populare analizată. Se încearcă astfel documentarea și cercetarea obiceiurilor din cadrul sărbătorilor din timpul anului.

În vederea atingerii acestui scop au fost formulate următoarele întrebări:

1. Ce fel de obiceiuri sunt relatate în proza populară?
2. În ce măsură obiceiurile descrise în literatura de specialitate din spațiul german și din România sunt reprezentate în proza populară?

3. Cum diferă obiceiurile menționate la comunitățile de germani cercetate?

Pentru a putea răspunde la întrebările formulate anterior se va alcătui un corpus de analiză format din lexicoane, enciclopedii și dicționare de sărbători și obiceiuri atât din spațiul german, cât și din cel românesc. În plus, pentru a identifica obiceiurile fiecărui grup etnic analizat, vor fi căutate informații în baze de date ce conțin ziare, reviste și alte publicații periodice locale. Literatura de specialitate ce va fi folosită în această lucrare acoperă toate regiunile și comunitățile de etnici germani cercetate, oferind astfel ocazia de a compara obiceiurile din spațiul german cu cele întâlnite la comunitățile de germani din actuala Românie. Obiceiurile din literatura de specialitate vor fi însoțite de reprezentările lor din proza populară studiată, în limita informațiilor găsite, având astfel posibilitatea de a realiza o analiză comparată a acestora. Pentru o mai bună înțelegere a temelor și motivelor ce apar în proza populară se va recurge la dicționare de simboluri, teme și motive literare.

Corpusul de proză populară este format din 16 culegeri folclorice ce au fost culese de 6 etnici germani din diferite zone ale țării în secolele al XIX-lea și al XX-lea de la sași, șvabi (sătmăreni, bănațeni, dunăreni), țipțeri (maramureșeni), landleri (sibieni) și germani (bucovineni, basarabeni). De la Claus Stephani vor fi analizate 8 culegeri dintre care una reprezintă o antologie de narațiuni populare adunate de la toate comunitățile de germani din România de astăzi, iar celelalte 7 cărți conțin folclor literar cules de la țipțerii din Valea Vaserului, germanii din Bucovina, sașii din Țara Bârsei, țipțerii și șvabii sătmăreni, țipțerii și sașii din Țara Năsăudului și nu în ultimul rând de la germanii din Țara Secașelor. De remarcat este faptul că Stephani nu a cules folclor de la germanii din Banatul Montan sau de la șvabii bănațeni. Josef Haltrich, Friedrich Müller și Misch Orend au cules proză populară doar de la sașii ardeleni, iar Alexander Tietz s-a focusat pe folclorul germanilor din Banatul Montan, în timp ce Anton-Joseph Ilk a cules însă numai de la țipțerii din Vișeu de Sus, respectiv din Valea Vaserului. Culegerile conțin atât texte în limba germană standard, cât și narațiuni ce au fost redactate în dialectele din zonele de unde au fost culese.

Cercetarea de față este împărțită în 4 capitole ce păstrează ordinea cronologică a sărbătorilor din calendarul bisericesc. Primul capitol este dedicat Crăciunului și sărbătorilor ce apar în jurul său. La început este prezentată perioada de *Advent* cu ale sale obiceiuri, incluzând câteva zile festive precum cele dedicate Sfinților și Sfințelor Andrei, Barbara, Nicolae, Lucia și Toma. Proza populară din Ardeal și Banatul Montan conține relatări literare atât despre seara Sfântului Toma, cât și despre ziua Sfintei Barbara. Următorul subcapitol tratează sărbătoarea Crăciunului, unde pot fi observate obiceiuri ca ieslea, pomul și colindele de Crăciun sau oferirea

de cadouri aduse de Moș Crăciun. Proza populară din Ardeal, Banatul Montan și Valea Vaserului cuprinde relatări literare despre pomul de Crăciun, precum și despre un personaj, confundat cu Moș Crăciun. Perioada de 12 zile de la Crăciun și până la Epifania Domnului este sintetizată în ultima parte a acestui capitol, incluzând informații despre obiceiuri la trecerea dintre ani, obiceiuri de întâmpinare a Anului Nou, obiceiuri de tip oracol sau personaje ce aduc daruri. Proza populară din Ardeal și Bucovina de Sud conține relatări literare despre obiceiuri ce au ca motiv mersul cu uratul sau împușcatul în ultima noapte din an.

Al doilea capitol are în vedere perioada carnavalului, punându-se accent atât pe zilele de sărbătoare, cum este prima zi de luni de după Epifania Domnului, cât și pe perioada restrânsă de carnaval, respectiv cele 6 zile de dinaintea Miercurii Cenușii. Proza populară din Ardeal conține relatări literare despre obiceiurile din prima zi de luni de după Epifania Domnului. Proza populară din Bucovina și Maramureș cuprinde relatări literare despre obiceiuri precum curățarea locuinței, organizarea de farse, prepararea unor produse specifice, oferirea de daruri copiilor, cântatul la armonică, mascarea oamenilor ce formau alaiuri sau organizarea unor baluri sau spectacole stradale. În proza populară din Valea Vaserului apare nu doar obiceiul de a nu lucra în ultimele 3 zile de carnaval, ci pot fi întâlnite și personaje fantastice ce fac trimitere la aceste zile, respectiv *die Faschingsmänner*.

Al treilea capitol cuprinde ciclul de sărbători pascale, fiind prezentat mai întâi Postul Paștilor ce debutează cu Miercurea Cenușii, când sunt practicate obiceiuri care conțin cenușa de la Duminica Floriilor, din anul anterior. În acest subcapitol se trec în revistă obiceiurile ce au loc în duminicile din perioada Postului Mare, menite a alunga iarna, cu ajutorul focului. Obiceiurile din ultimele două duminici au ca temă patimile lui Hristos, iar ca motive apar drumul parcurs de Mântuitor și frunzele de palmier, înlocuite cu cimișir sau mâțișori. Postul Paștilor se încheie cu Săptămâna Mare când se înregistrează obiceiuri pregătitoare pentru sărbătoarea pascală. Oamenii poartă haine de doliu, se pregătește mâncarea festivă, iar sunetul clopotelor de la biserică este înlocuit, în ultimele zile, cu cel al pocnitorilor. Proza populară din Ardeal, Banatul Montan și Valea Vaserului include relatări literare despre obiceiurile specifice Postului Mare precum: mersul la cumpărături; spălarea oalelor, în prima zi de post; acoperirea oglinzilor cu cârpe vechi sau menționarea persoanelor scutite de la post. A doua parte a capitolului evidențiază obiceiurile pascale precum ouăle și iepurele de Paști sau obiceiuri legate de apă. Proza populară din Ardeal, Bucovina de Sud, Banatul Montan și Valea Vaserului cuprinde relatări literare despre coșul de Paști. Ultima parte a capitolului evidențiază obiceiurile de Rusalii care conțin teme și motive ce fac trimitere atât la Duhul Sfânt, cât și la primăvară.

Proza populară din Ardeal numără inclusiv relatări literare despre obiceiuri precum dezgroparea comorilor sau cele legate de nerespectarea hotarului.

Capitolul final ilustrează obiceiurile din cadrul sărbătorilor, de la Paști și până la *Advent*, dedicate Sfinților și reformaturilor. Zilele festive sunt ordonate cronologic, prima fiind cea a Sfântului Gheorghe, pe 23 aprilie, când se celebrează obiceiuri legate de foc sau de vrăji. Proza populară din Ardeal și Banatul Montan cuprinde relatări literare despre obiceiurile de Sfântul Gheorghe ce fac trimitere la vrăjitorii, dezgropat comori și participarea în costum la sărbătoarea haiducilor. A doua celebrare, din acest capitol, este festivalul din Brașov dedicat reformaturii Honterus, când se înregistrează obiceiul de a ține un discurs la fântână, precum și alte practici și competiții. Proza populară cuprinde o relatare literară din Ardeal despre celebrarea anuală a lui Honterus, cu referire la fântâna ce apare și în literatura de specialitate. La câteva zile după solstițiul de vară, are loc celebrarea Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, când se obișnuiește aprinderea focurilor pe dealuri cu scopul de a alunga spiritele și de a feri oamenii de boli. În plus, tot în această zi, pe 24 iunie, pot fi întâlnite și obiceiuri de timp oracol, precum și obiceiul de a decora copaci. Proza populară din Ardeal și Bucovina de Sud conține relatări literare despre obiceiuri legate de foc, căutat și dezgropat comori, precum și participarea la petreceri. Următoarea sărbătoare este Ziua Sfinților Martiri Ioan și Paul, pe 26 iunie, când se obișnuiește a organiza ceremonii pentru a alunga grindina și vremea rea. Proza populară din Ardeal conține o relatare literară în care sărbătoarea este menționată, fără însă a oferi informații, în mod direct, despre obiceiurile specifice. Pe 29 iunie sunt celebrați Sfinții Apostoli Petru și Paul, dată la care au loc nu doar alaiuri ale militarilor artileriști, ci și decorarea stâlpilor sau confecționarea de coroane de trandafiri. Totodată, sărbătoarea include atât obiceiul de sfințire a apei, cât și o replică a focului de pe 24 iunie. Proza populară din Ardeal și Valea Vaserului cuprinde relatări literare atât despre obiceiul de a face o coroană, cât și despre târnosirea bisericii.

Lista de sărbători este completată de hramul, de pe 26 iulie, din localitatea Vișeu de Sus. Acesta este dedicat Sfintei Ana, ea fiind considerată ocrotitoarea parohiei. În această zi se obișnuiește organizarea unei procesiuni religioase la care participă toată populația din zonă, deoarece este considerată zi liberă. Proza populară din Valea Vaserului include relatări despre acest obicei local, oferind informații similare. Spre sfârșitul verii, pe 24 august, are loc celebrarea Sfântului Bartolomeu, când ciobanii și fetele obișnuiesc a participa la diferite competiții. Proza populară din Ardeal cuprinde relatări despre obiceiul de a organiza o slujbă religioasă de Ziua Sfântului Bartolomeu. Următoarea sărbătoare este închinată Sfintei Elisabeta pe 19 noiembrie când se organizează un bal cu o masă festivă pentru cei săraci. Totodată,

sărbătoarea este asociată cu păsările. Proza populară din Valea Vaserului conține relatări literare despre slujba de ziua Sfintei Elisabeta. Ultima sărbătoare ce încheie acest capitol este dedicată Sfintei Ecaterina, pe 25 noiembrie, când are loc ultimul bal de dinaintea perioadei de *Advent*. Proza populară din Ardeal conține și o relatare literară despre Ziua Sfintei Ecaterina.

Analiza efectuată a condus la un mozaic de obiceiuri ale etnicilor germani, fiind identificate 83 de relatări literare despre obiceiuri asociate cu sărbătorile din timpul anului în cele 16 culegeri de literatură populară analizate, marea majoritate a obiceiurilor fiind descrise atât în literatura de specialitate din România, cât și în cea din Germania, atestând relativa conservare a culturii imateriale a etnicilor germani în România de-a lungul timpului în proza populară studiată.

Luând în considerare temele și motivele pe care obiceiurile le conțin, se pot forma 8 categorii de obiceiuri, care apar la toate comunitățile de germani analizate: obiceiuri cu conotație religioasă, obiceiul de a colinda sau de a ura, obiceiuri ce conțin interdicții asociate cu sărbători religioase, obiceiuri cu personaje și motive supranaturale, obiceiuri legate de elemente din natură, obiceiuri de tip oracol, obiceiuri culinare și obiceiuri ce conțin farse.

Cercetarea efectuată arată că există relatări literare despre obiceiuri de Paști și de Crăciun la fiecare culegător de folclor analizat. Acest lucru subliniază importanța pe care cele mai mari sărbători religioase din timpul anului o aveau în comunitățile de etnici germani atât în secolul al XIX-lea, cât și în secolul al XX-lea, însă trebuie precizat faptul că aceste relatări literare diferă de la un culegător la altul. Un alt rezultat al analizei este că un obicei poate fi prezent de mai multe ori în textele unui anumit culegător, cum se întâmplă cu obiceiul de a ura în textele culese de Stephani, însă relatările literare fac trimitere la același obicei care nu mai apare și la ceilalți culegători. O afirmație similară poate fi făcută atât pentru comunitatea țișterilor maramureșeni de unde au cules texte Stephani și Ilk, cât și pentru celelalte comunități de germani din România.

Pe de o parte, unicitatea obiceiurilor relatate în proza populară analizată poate fi privită ca o oglindire a diversității socio-culturale pe care o au comunitățile etnice germane studiate. Diversitatea poate fi explicată prin faptul că aceste comunități provin din diferite zone ale spațiului vorbitor de limbă germană și că s-au stabilit pe teritoriul actual al României în diferite momente și în contexte etnografice eterogene. Pe de altă parte, faptul că obiceiurile nu sunt relatate de către toți culegătorii sau că nu apar mai frecvent în proza populară limitează analiza lor din punct de vedere temporal. Este dificil de precizat, folosind doar informațiile culese din

proza populară, dacă obiceiurile au rezistat în timp și dacă au reușit să se adapteze schimbărilor din secolul XX. Aceste limitări ale prozei populare pot fi depășite consultând literatura de specialitate.

Rezultatele obținute nu exclud posibilitatea ca alte povestiri populare ce au fost sau vor fi culese să conțină relatări literare despre obiceiuri ce apar în proza populară studiată. Pentru a extinde rezultatele acestei lucrări, studiile viitoare ar putea include noi texte de proză populară culese de la aceleași comunități de germani din spațiul românesc, prioritizând zonele unde numărul de germani rămași este foarte mic. Această cercetare ar putea deschide calea pentru o viitoare colaborare interdisciplinară, abordând domenii ca cel al antropologiei culturale, al etnografiei și nu în ultimul rând cel al folclorului literar. Datele obținute pot fi utilizate ulterior pentru a observa rezistența și adaptabilitatea în timp a obiceiurilor relatate în proza populară. Concluzionând, se poate afirma că un astfel de studiu ar contribui la o conservare și la o mai bună cunoaștere a patrimoniului cultural imaterial al grupurilor de etnici germani din actualul stat român.

Bibliografie

Literatura primară

Haltrich, Josef, 1978. *Sächsische Volksmärchen aus Siebenbürgen*. Ed. a V-a. București: Editura Kriterion.

Ilk, Anton-Joseph, 1990. *Der singende Tisch, Zipservolkserzählungen*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Ilk, Anton-Joseph, 1992. *Überall auf und nirgend an, Zipservolkserzählungen II*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Ilk, Anton-Joseph, 2017. *Die Unsterblichkeit der Wildfrauen*. Freistadt: Editura Plöchl Druck

Tietz, Alexander, 1956. *Sagen und Märchen aus den Banater Bergen*. București: Editura Jugend.

Müller, Friedrich și Orend, Misch, 1972. *Siebenbürgische Sagen*. Ed. a III-a. Göttingen: Editura Otto Schwarz & Co..

Stephani, Claus, 1970. *Oben im Wassertal. Eine Zipser Chronik*. București: Editura Kriterion.

Stephani, Claus, 1975. *Erfragte Wege. Zipser Texte aus der Südbukowina, Kreis Suceava*. București: Editura Kriterion.

Stephani, Claus, 1977. *Die steinernen Blumen. Burzenländer sächsische Sagen und Ortsgeschichten*. București: Editura Ion Creangă.

Stephani, Claus, 1979. *Tal der stummen Geigen. Volkserzählungen aus dem Oascher und Sathmarer Land*. București: Editura Ion Creangă.

Stephani, Claus, 1981. *Zipser Volkserzählungen aus der Maramuresch, der Südbukowina und dem Nösnerland*. București: Editura Kriterion.

Stephani, Claus, 1982a. *Das goldene Horn. Sächsische Sagen aus dem Nösner Land*. București: Editura Ion Creangă.

Stephani, Claus, 1982b. *Eichen am Weg. Volkserzählungen der Deutschen aus Rumänien*. Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Stephani, Claus, 1983. *Die Sonnenpferde. Volkserzählungen aus dem Zeckescher Land*. București: Editura Ion Creangă.

Tietz, Alexander, 1967. *Der goldene Ritter. Märchen aus dem Banater Bergen*. București: Editura Jugend.

Tietz, Alexander, 1974. *Märchen und Sagen aus dem Banater Bergland*. București: Editura Kriterion.

Literatura secundară

Cărți

Baier, Hannelore et al., 2017. *Geschichte und Tradition der Deutschen Minderheit in Rumänien*. Ed. a VI-a. Mediaș: Editura Central.

Becker-Huberti, Manfred, 2000. *Lexikon der Bräuche und Feste. Über 3.000 Stichwörter mit Infos, Tipps und Hintergründen für das ganze Jahr*. Freiburg im Breisgau: Editura Herder.

Becker-Huberti, Manfred, 2001. *Feiern-Feste-Jahreszeiten. Lebendige Bräuche im ganzen Jahr*. Freiburg im Breisgau: Editura Herder.

Biedermann, Hans, 2002a. *Dicționar de simboluri*. Trad. de Dana Petrache. Vol. I. București: Editura SAECULUM I.O..

Biedermann, Hans, 2002b. *Dicționar de simboluri*. Trad. de Dana Petrache. Vol. II. București: Editura SAECULUM I.O..

Bîrlea, Ovidiu, 1966. *Antologie de proză populară epică*. Vol. I. București: Editura Pentru Literatură.

Blăjuță, Adrian, 2024. *Calendarul Romano-Catolic*. Iași: Editura Presa Bună.

Chelcea, Ion, 2001. *Etnografie și sociologie*. București: Editura Universității din București.

Chevalier, Jean și Gheerbrant, Alain, 2009. *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Trad. de Micaela Slăvescu et al.. Iași: Editura Polirom.

Fischer, Anke, 2004. *Feste und Bräuche. Traditionen, Hintergründe und Ursprünge*. München: Editura Neuer Kaiser.

Gehl, Hans, 1978. *Schwäbischer Jahreslauf. Beiträge zur Volkskunde der Banater Deutschen und Sathmarer Schwaben*. Timișoara: Editura Facla.

Geiss, Heide Marie Karin, 2001. *Kleines Lexikon der Bräuche, Feste und Feiertage*. München: Editura Compact

Göllner, Carl, 1987. *Im Kreislauf des Jahres. Historisches Brauchtum der Siebenbürger Sachsen*. București: Editura Kriterion.

Haltrich, Josef, 2015. *Sächsische Volksmärchen – Basme populare săsești*. Trad. de Laura Mihăileasa. Vol. I. Pitești: Editura Paralela 45.

Hermel, Astrid, 2012. *Mein kleines Kochbuch*. Ed. a III-a, rev.. Brașov: Editura Aldus.

Ilk, Anton-Joseph, 2009. *Die mythoepische Erzählwelt des Wassertales. Rolle und Funktion phantastischer Wesen im Leben der altösterreichischen Holzknechte, dargestellt in ihren mündlich überlieferten Erzählungen aus den Waldkarpaten*. Freistadt: Editura Plöchl Druck.

Jolles, André, 2012. *Forme simple: Legenda sacra. Legenda eroică. Mythos-ul. Ghicitoarea. Zicala. Cazul. Memorabilul. Basmul. Gluma*. Trad. de Iulia Zup și Grigore Marcu. Iași: Editura Universității “Al. I. Cuza”.

Kircher, Bertram și Kircher, Nora, 1992. *Familienfeste von A-Z: das praktische Lexikon für das ganze Jahr*. Freiburg im Breisgau: Editura Herder.

Klaster-Ungureanu, Grete, 2010. *Dicționar german-român*. Ed. a III-a, rev. și îmbogățită. București: Univers Enciclopedic Gold.

König, Waldemar Günter et al., 2013. *Die Banater Berglanddeutschen: ein Handbuch*. Reșița: Editura Banatul Montan.

Koren, Hanns, 1986. *Volksbrauch im Kirchenjahr. Ein Handbuch*. Innsbruck: Editura Pinguin.

Küster, Jürgen, 1985. *Wörterbuch der Feste und Bräuche im Jahreslauf. Eine Einführung in den Festkalender*. Freiburg im Breisgau: Editura Herder.

Lăzărescu, Ioan Gabriel, 2015. *Dicționar german-român, român-german pentru toți*. București: Editura NICULESCU.

Lazu, Constantin, 2018. *Maramuresch. Das Land der Holzkunst und der lebendigen Tradition*. Sighetul Marmăției: Editura LAZU.

Mádly, Loránd și Poledna, Rudolf, 2023. Populație și așezări germane pe teritoriul României. In: Corbea-Hoișie, Andrei și Gräf, Rudolf, ed. 2023. *Limbă și cultură germană în România (1918-1933). Realități postimperiale, discurs public și câmpuri culturale*. Vol. II. Iași: Editura Polirom, pp.60-145.

Mitrache, Cati et al., 2011. *Dicționar de simboluri, teme și motive literare*. Ed. a II-a. Craiova: Editura Sitech.

Moser, Dietz-Rüdiger, 1993. *Bräuche und Feste im christlichen Jahreslauf. Brauchformen der Gegenwart in kulturgeschichtlichen Zusammenhängen*. Graz, Wien, Köln: Editura Styria (Edition Kaleidoskop).

Moser, Dietz-Rüdiger, 2002. *Bräuche und Feste durch das ganze Jahr. Gepflogenheiten der Gegenwart in kulturgeschichtlichen Zusammenhängen*. Freiburg im Breisgau: Editura Herder.

Naumann, Jürgen, 1979. *Wunderschöne Weihnachtszeit. Die schönsten Lieder, Gedichte, Reime, Geschichten, Rezepte und Basteleien zur Weihnachtszeit*. Köln: Editura Lingen.

Pozsony, Ferenc, 1999. *Festbräuche der Siebenbürger Sachsen*. Miercurea Ciuc: Editura Pro-Print.

Schönfeldt, Sybil Gräfin, 1993. *Das große Ravensburger Buch der Feste & Bräuche. Durch das Jahr und den Lebenslauf*. Ed. a IX-a. Ravensburg: Editura Ravensburger Otto Maier.

Schulz, Maria et al., 2012. *Moșteniri: tradiții și obiceiuri ale șvabilor din Jimbolia și culorile lui Ștefan Jäger*. Timișoara: Editura Artpress.

Stinghe, Horia și Cornelia Toma, 2007. *Despre germanii din Dobrogea*. Constanța: Editura Ex Ponto.

Țigla, Erwin Josef, 2019. *Alexander Tietz și Banatul Montan*. Reșița: Editura Banatul Montan.

Țigla, Erwin Josef, 2021. *Kochbuch aus Grossmutter's Küche*. Reșița: Editura Banatul Montan.

Traxler, Johann și Ilk, Anton-Joseph, 2015. *Liedgut und Bräuche aus dem Wassertal*. Nürnberg: Editura Haus der Heimat.

Văețiș, Șerban, 2008. *Noile teorii etnografice și conceptul de descriere a culturii*. Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene.

Vrabie, Gheorghe, 1986. *Proza populară românească. Studiu stilistic*. București: Editura Albatros.

Woll, Johanna et al., 2001. *Feste und Bräuche im Jahreslauf*. Ed. a III-a. Ulm: Editura Eugen Ulmer.

Articole

Bernhauser, Rudolf, 1996. Erinnerungen an Ostern in der Bukowina. *Der Südostdeutsche*. Anul 47, Nr.3, (15.03.1996), p.2.

Bornemann, Irma, 1985. Erinnerungen an das Weihnachtsfest in Pozoritta. *Der Südostdeutsche*. Anul 36, Nr.12, (15.12.1985), pp. 1, 9.

Brucker, Johanna, 1969. Aus meinem Tagebuch: Acht Mal Weihnachten. *Der Südostdeutsche*. Anul 21, Nr.24, (15.12.1969), p.2.

Hauser, Michael Leopold, 1986. Von Fastnacht bis Johannistag in Kirlibaba an der Goldenen Bistritz. *Der Südostdeutsche*. Anul 37, Nr.7, (15.07.1986), p. 3; Nr.8, (15.08.1986), p. 3; Nr.9, (15.09.1986), p.3; Nr.10, (15.10.1986), p.6.

Hauser, Michael Leopold, 1986. Lebendiges Brauchtum an der Goldenen Bistritz: Weihnachten. *Der Südostdeutsche*. Anul 37, Nr. 12, (15.12.1986), pp.1, 6.

Hauser, Michael Leopold, 1987. Lebendiges Brauchtum an der Goldenen Bistritz: Weihnachten. Anul 38, Nr.1, (15.01.1987), p.3, 6.

Henning, Erika, 1997. *Der Südostdeutsche*. Ehrungen und Kathreinfest. *Der Südostdeutsche*, Anul 48, Nr.1 (15.01.1997), p.9.

Kiessling-Blass, Linde, 1971. Bukowiner Volksbräuche: zwischen 24. Dezember und 1. Januar. *Der Südostdeutsche*. Anul 22, Nr.24, (15.12.1971), p.2.

Neb, Otilie, 1996. Ostern in Eisenau. *Der Südostdeutsche*. Anul 47, Nr. 3, (15.03.1996), pp. 1, 9.

Neb, Otilie, 1996. Pfingsten, das Fest des Frühlings und der Birken. *Der Südostdeutsche*. Anul 47, Nr.5 (15.05.1996), p.5.

Tiefenthaler, Paula, 1977. So war's bei uns zu Weihnachten. *Der Südostdeutsche*. Anul 28, Nr.13 (15.12.1977), pp.1,8.

Weiser, Reinhold, 1996. Frühling im Buchenland. *Der Südostdeutsche*. Anul 47, Nr.5 (15.05.1996), p.5.

Weiser, Reinhold. 1997. Sitten und Bräuche zu Ostern im Buchenland. *Der Südostdeutsche*. Anul 48, Nr.3 (15.03.1997), p.7.